

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Katowicach

LKA.410.011.03.2019

Pan
Zbigniew Bożek
Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny
w Gliwicach
ul. S. Banacha 4
44-100 Gliwice

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/19/086 System bezpieczeństwa obrotu środkami ochrony roślin

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Gliwicach ¹
Kierownik jednostki kontrolowanej	Zbigniew Bożek Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Gliwicach ²
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Przygotowanie organizacyjne do wykonywania zadań w zakresie nadzoru nad jakością zdrowotną żywności pod kątem pozostałości środków ochrony roślin. 2. Realizacja zadań w zakresie nadzoru nad jakością zdrowotną żywności pod kątem pozostałości środków ochrony roślin. 3. Skuteczność systemu kontroli pozostałości w żywności środków ochrony roślin. 4. Działania informacyjne, promocyjne, edukacyjne w zakresie bezpieczeństwa żywności pod kątem pozostałości środków ochrony roślin ³ .
Okres objęty kontrolą	Lata 2016-2019 (do dnia zakończenia kontroli oraz – w celach analizy porównawczej – lata wcześniejsze).
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ⁴ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach
Kontrolerzy	Jerzy Piasecki, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA 101/2019 z 10 kwietnia 2019 r. (akta kontroli str.1-2)

¹ Zwany dalej „PSSE” lub „Stacją”.

² Zwany dalej „Inspektorem”. Pełni funkcję od 6 maja 1993 r.

³ Dalej „śor”

⁴ Dz. U. z 2019 r. poz. 489, dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna⁵ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia strukturę organizacyjną Stacji, umożliwiającą realizację zadań w zakresie bezpieczeństwa żywności w aspekcie pozostałości śor. PSSE zrealizowała krajowy plan poboru (w wyznaczonych miejscach) próbek w ramach urzędowej kontroli i monitoringu, nie stwierdzając przekroczeń najwyższego dopuszczalnego poziomu śor. Bezzwłocznie podejmowała działania kontrolne w przypadku otrzymania powiadomień w ramach Systemu Wczesnego Ostrzegania o Niebezpiecznych Produktach Żywnościowych i Paszach. Stacja inicjowała, organizowała, prowadziła i nadzorowała działalność oświatowo-zdrowotną w celu ukształtowania odpowiednich postaw i zachowań. NIK zwraca uwagę, iż brak prowadzenia działań promocyjnych, edukacyjnych i informacyjnych, działań oświatowo-zdrowotnych dotyczących bezpieczeństwa i jakości żywności w zakresie środków ochrony roślin oraz brak współpracy z organizacjami ekologicznymi/konsumenckimi zajmującymi się tematyką śor, nie sprzyja podnoszeniu poziomu świadomości społeczeństwa na temat zagrożenia ze strony takich środków w zakresie bezpieczeństwa żywności i jakości zdrowotnej produktów spożywczych.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częściowej⁶ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Przygotowanie organizacyjne do wykonywania zadań w zakresie nadzoru nad jakością zdrowotną żywności pod kątem pozostałości środków ochrony roślin.

Opis stanu faktycznego

1.1. W głównych kierunkach działań i przedsięwzięciach, tj. planach pracy opracowanych na poszczególne lata nie zaplanowano szczegółowo działań w ramach zapewnienia bezpieczeństwa żywności dotyczących pozostałości śor.
(akta kontroli str.3-25 i 28-56)

Jak wyjaśniła kierownik sekcji Higieny Żywności, Żywienia i Przedmiotów Użytku⁷, „po przeprowadzonej ogólnej ocenie potencjalnego ryzyka, oraz na podstawie wyników badań żywności w ww. kierunku w nadzorowanych zakładach nie stwierdzono przekroczenia Najwyższego Dopuszczalnego Poziomu (NDP). Ponadto roczne plany pracy zostały sporządzone na podstawie wytycznych Głównego Inspektora Sanitarnego i Śląskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego do planowania i działalności Państwowej Inspekcji Sanitarnej województwa śląskiego na rok 2016, 2017, 2018 i 2019, w których również nie ujęto ww. zagadnienia. W związku z powyższym w planach pracy nie uwzględniono działań dotyczących pozostałości (śor). W ww. latach realizowano plany pracy w zakresie poboru próbek w ramach urzędowej kontroli żywności i monitoringu dla PIS zgodnie z harmonogramami ustalonymi przez WSSE Katowice. W planie ustalone są konkretne asortymenty produktów żywnościowych, daty dostarczenia do laboratorium oraz wyznaczone laboratoria”.

(akta kontroli str. 26)

⁵ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁶ Oceny częściowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena częściowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁷ Dalej „HŻŻiPU”.

1.2. Komórką organizacyjną Stacji odpowiedzialną za nadzór nad stosowaniem i przechowywaniem śor oraz w zakresie higieny żywności, żywienia i przedmiotów użytku była sekcja HŻŻiPU, do której należało;

- bieżący nadzór sanitarny nad warunkami produkcji, transportu, przechowywania i sprzedaży żywności oraz warunki żywienia zbiorowego,
- nadzór nad jakością zdrowotną żywności,
- bieżący nadzór sanitarny nad warunkami zdrowotnymi produkcji i obrotu przedmiotami użytku, materiałami i wyrobami przeznaczonymi do kontaktu z żywnością, kosmetykami oraz innymi wyrobami mogącymi mieć wpływ na zdrowie ludzi.

Natomiast pracownikom sekcji HŻŻiPU⁸, przypisano zadania nadzoru nad bezpieczeństwem żywności i jakością żywności w pełnym zakresie, zgodnie z obowiązującymi procedurami w ramach urzędowej kontroli żywności, które obejmowały między innymi zagadnienia dotyczące (śor).

(akta kontroli str.93-110)

1.3. Kierownik Sekcji HŻŻiPU w dniu 15 grudnia 2017 r. uczestniczyła w szkoleniu zewnętrznym organizowanym przez WSSE Katowice nt. „Nadzór nad bezpieczeństwem żywności” obejmującym między innymi zagadnienie dotyczące „Fipronilu”.

Ponadto w ramach pogłębienia wiedzy z zakresu bezpieczeństwa żywności, w dniu 18 grudnia 2017 r. pracownik sekcji HŻŻiPU uczestniczył w szkoleniu zewnętrznym organizowanym przez GIS w Warszawie nt. „Wymagań dotyczących pobierania próbek żywności”, w którym między innymi ujęto zagadnienie - „Podstawowe informacje dotyczące pozostałości pestycydów w żywności”.

W związku z powyższym na podstawie otrzymanych materiałów edukacyjnych opracowanych przez osoby szkolące w GIS, tj.: prezentacji „Podstawowe informacje dotyczące pozostałości pestycydów w żywności” oraz „Ad-hoc monitoring pozostałości fipronilu w jajach” zostało przeprowadzone w dniu 2 marca 2018 r. szkolenie wewnętrzne z ww. tematów dla 14 pracowników sekcji HŻŻiPU.

W związku z otrzymanym w dniu 13 lipca 2017 r. zarządzeniem Nr 146/17 Głównego Inspektora Sanitarnego z dnia 7 lipca 2017 r. w sprawie procedury pobierania próbek żywności, materiałów i wyrobów przeznaczonych do kontaktu z żywnością oraz próbek sanitarnych, zostały przeprowadzone szkolenia wewnętrzne w dniach 20 lipca 2017 r. (12 osób) i 2 sierpnia 2017 r. (3 osoby). W procedurze ujęto w załączniku nr 6 Instrukcję pobierania próbek do badania żywności w kierunku pozostałości pestycydów -IK/PP/BŻ/01/02.

(dowód: akta kontroli str.111-137)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

NIK ocenia, iż struktura organizacyjna Stacji umożliwia realizację zadań w zakresie bezpieczeństwa żywności w aspekcie pozostałości śor, co miało odzwierciedlenie w zakresie działania Sekcji HŻŻiUP oraz stanowisk pracy w ramach Sekcji.

⁸ Sekcja zatrudniała 17 pracowników merytorycznych.

2. Realizacja zadań w zakresie nadzoru nad jakością zdrowotną żywności pod kątem pozostałości środków ochrony roślin

2.1. Krajowy plan pobierania próbek w badanym okresie przewidywał pobranie w ramach urzędowej kontroli i monitoringu, odpowiednio: 2 230, 2 315, 2 315 i 2 650 próbek. Stacja w latach 2016-2018 pobrała odpowiednio 10, dziewięć i jedną próbkę, tj. 100% zaplanowanych próbek. Na 2019 r. zaplanowano pobranie pięciu próbek.

(akta kontroli str.138-160)

Miejscem poboru próbek były sklepy spożywcze (w siedmiu przypadkach), hipermarkety (w dwóch przypadkach) oraz hurtownie (w dwóch przypadkach).

(akta kontroli str.158-160)

Przy planowaniu podmiotów, w których miały się odbyć kontrole pod kątem śróbrano pod uwagę dostępność asortymentu zaplanowanego do badania.

(akta kontroli str. 26)

W okresie objętym kontrolą liczba badań prób dotyczących pozostałości śróbrzmniejszyła się z 10 w 2016 r. do jednej w 2018 r.

Jak wyjaśniła kierownik sekcji HŻŻiPU „*plan poboru próbek ustalany jest przez WSSE w Katowicach i nie potrafię wyjaśnić przyczyn corocznego zmniejszenia próbek do poboru pod kątem śróbr*”.

(akta kontroli str.26)

2.2. W okresie objętym kontrolą Stacja przeprowadziła odpowiednio pięć, pięć i jedną planową kontrolę pod kątem pozostałości środków ochrony roślin w żywności – w ramach nadzoru nad jakością zdrowotną środków spożywczych krajowych produkowanych w nadzorowanych zakładach oraz znajdujących się w obrocie w obiektach zlokalizowanych na terenie działalności PSSE. W wyniku przeprowadzenia ww. kontroli Stacja pobrała łącznie 20 próbek do analiz. W żadnym przypadku nie stwierdzono przekroczeń śróbr. Czas oczekiwania na wyniki analiz od daty przekazania próbek do laboratoriów PWIS w celu badań na obecność pozostałości śróbr kształtował się w przedziale od 35 do 79 dni. W żadnym przypadku kontroli nie stwierdzono obecności niedozwolonych śróbr, w związku z powyższym PSSE nie wydał decyzji w trybie art. 8 ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia⁹ oraz w trybie art. 27 ust. 1 lub 2 ustawy z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej¹⁰.

(akta kontroli str. 27 i 158-160)

Ponadto, w 2018 r. przeprowadzono jedną graniczną kontrolę sanitarną dotyczącą spełnienia wymagań zdrowotnych przez środek spożywczy, tj. jagody mrożone wyprodukowane w Kanadzie. W wyniku prowadzonego postępowania Stacja wydała świadectwo spełnienia wymagań zdrowotnych przez ww. środek spożywczy.

(akta kontroli str.172-177)

2.3. W okresie objętym kontrolą Stacja w przypadkach dotyczących śróbr nie występowała z wnioskami do właściwych PWIS o nałożenie kar pieniężnych w trybie art. 103 ust. 1 pkt 3 i 7 ustawy o bżż, gdyż nie zachodziły przesłanki dotyczące m.in. wycofania z obrotu środka spożywczego szkodliwego dla zdrowia lub życia

⁹ Dz. U. z 2018 r. poz. 1541, ze zm. zwana dalej „ustawa o bżż”.

¹⁰ Dz. U. z 2019 r., poz. 59. zwana dalej „ustawa o Inspekcji Sanitarnej”.

człowieka, czy też utrudniania lub uniemożliwia przeprowadzenie urzędowej kontroli żywności.

(akta kontroli str. 28)

2.4. W okresie objętym kontrolą do PSSE nie wpłynęły skargi i wnioski oraz petycje w sprawie producentów żywności, sprzedawców dotyczących nieprawidłowości w zakresie jakości zdrowotnej żywności pod kątem pozostałości śor.

(akta kontroli str.178-183)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki. w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Stacja zrealizowała krajowy plan poboru próbek w ramach urzędowej kontroli i monitoringu, dokonując poboru próbek w wyznaczonych miejscach poboru, nie stwierdzając przekroczeń najwyższego dopuszczalnego poziomu pestycydów.

OBSZAR

3. Skuteczność systemu kontroli pozostałości w żywności środków ochrony roślin

3.1. W okresie objętym kontrolą PSSE nie skierowało powiadomień, których przyczyną były śor. Natomiast w ww. okresie do Stacji wpłynęło osiem powiadomień, z czego trzy alarmowe¹¹ oraz pięć informacyjnych¹². We wszystkich ośmiu przypadkach Stacja podjęła bezzwłoczne działania, tj. od jednego do dwóch dni od daty otrzymania powiadomień przeprowadziła kontrole, w wyniku których ustalono, iż na terenie działania PSSE nie stwierdzono zakwestionowanych produktów, m.in. masy jajecznej, porzeczek, czy ryżu brązowego.

(akta kontroli str.184-218)

3.2. W sprawie posiadanej przez Stację wiedzy na temat liczby przedsiębiorców monitorujących produkcję żywności pod kątem pozostałości śor, kierownik sekcji HŻŻiPU wyjaśniła, że „PPIS nie dysponuje wiedzą ilu objętych nadzorem przedsiębiorców monitoruje produkcję żywności pod kątem pozostałości śor badaniami laboratoryjnymi z uwagi na brak uwzględnienia ww. zagadnienia w głównych kierunkach i przedsięwzięciach w latach 2016 – 2019. Ponadto nie zlecano dodatkowych działań kontrolnych uwzględniających zbieranie powyższych danych. Niemniej biorąc pod uwagę, że na terenie działania tutejszej Stacji znajdują się 3 duże zakłady produkcji podstawowej produktów pochodzenia roślinnego, tj.: upraw szklarniowych pomidorów i ogórków, w ramach bieżących działań kontrolnych zbierane były dane dotyczące przeprowadzanych przez przedsiębiorców badań laboratoryjnych w kierunku śor. PPIS posiada wiedzę na temat laboratoriów działających w systemie zintegrowanym w strukturach PIS. Natomiast przedsiębiorcy korzystają z ogólnodostępnych laboratoriów z uwzględnieniem ich akredytacji w danym zakresie. Ponadto w związku z dostarczaniem warzyw do sieci

¹¹ Dotyczących; ryżu brązowego długoziarnistego SUPREME pochodzącego z Tajlandii, w którym przekroczono dopuszczalny poziom pestycydu – fipronilu i tricyklazolu, masy jajecznej pochodzącej z Niemiec, w której stwierdzono fipronil, jagód goji pochodzących z Chin, w których przekroczono dopuszczalny poziom pestycydów, amitrazu i karbofuranu.

¹² Dotyczących; grejpfrutów zielonych pochodzących z Izraela, w których przekroczono dopuszczalny poziom pestycydu – dimetomorf, produktu „Brasilien Erva Mate Bio” importowanego przez firmę z Niemiec, w którym stwierdzono przekroczenie pestycydu – antrachinonu, porzeczki mix (białej) pochodzącej z firmy polskiej, w których stwierdzono przekroczenie pestycydu – chlorpiryfosu, sałaty masłowej „Warzywniak” pochodzącej z firmy polskiej, w której stwierdzono przekroczenie pestycydu – chlorpiryfosu oraz porzeczki mix (białej) pochodzącej z firmy polskiej, w których stwierdzono przekroczenie pestycydu – chlorpiryfosu.

handlowych sklepów Kaufland i LIDL ww. przedsiębiorcy podlegają audytom zewnętrznym przez ww. odbiorców wraz z poborem prób do badań laboratoryjnych także pod kątem pozostałości pestycydów. Powyższe badania wykonywane są przez laboratoria niemieckie. Przedsiębiorcy na podstawie standardu GlobalGap - dobrowolnemu systemowi zapewnienia bezpieczeństwa żywności dla pierwotnej produkcji rolnej zgodnie z system HACCP i Kodeksem Dobrej Praktyki Rolniczej na podstawie opracowanych procedur oraz po przeprowadzonej ocenie ryzyka ustalają roczny plan badań (warzyw) między innymi w zakresie pozostałości pestycydów”.

(akta kontroli str. 27)

3.3. W okresie objętym kontrolą Stacja nie dokonała zawiadomień do organów ścigania (związanych z pozostałościami śor w żywności), skierowanych w trybie art. 96 ustawy o bżż.

(akta kontroli str. 27)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

NIK ocenia pozytywnie działania Stacji w ramach Systemu Wczesnego Ostrzegania o Niebezpiecznych Produktach Żywnościowych i Paszach. Stacja podjęła bezzwłoczne działania kontrolne, we wszystkich ośmiu przypadkach zawiadomień, w czasie od jednego do dwóch dni od daty otrzymania powiadomień, nie stwierdzając zakwestionowanych produktów.

OBSZAR

4. Działania informacyjne, promocyjne, edukacyjne w zakresie bezpieczeństwa żywności pod kątem pozostałości śor

4.1. W planach pracy opracowanych na lata 2016-2018 w zakresie działalności oświatowo-zdrowotnej nie uwzględniono bezpieczeństwa i jakości żywności w zakresie dotyczącym śor.

(akta kontroli str.219-269)

Jak wyjaśnił Inspektor, Stacja nie podejmuje działań oświatowo zdrowotnych dotyczących bezpieczeństwa żywności w zakresie śor. *Problematyka nie była zawarta w wytycznych do planu pracy, które otrzymujemy od GIS i WSSE.* Ponadto stwierdził, że tematyka środków ochrony roślin i żywności powinna być realizowana przez Inspekcję Jakości Artykułów Rolno Spożywczych.

(akta kontroli str.270)

W Planie Zasadniczych Przedsięwzięć uwzględniono m.in. realizację programów edukacyjnych związanych z czynnikami szkodliwymi dla zdrowia, takimi jak: tytoń oraz środki psychoaktywne (dopalacze). Na przełomie lat 2016-2018 prowadzone były trzy programy edukacyjne związane z ww. tematyką:

- „Profilaktyczny Program w zakresie Przeciwdziałania Uzależnieniu od Alkoholu, Tytoniu i innych Środków Psychoaktywnych” – ARS, czyli jak dbać o miłość,
- Program Profilaktyki antytytoniowej,
- Programu Profilaktyki Uniwersalnej „Smak życia czyli debata o dopalaczach”.

(akta kontroli str. 271-295)

4.2. Stacja nie współpracowała z organizacjami ekologicznymi/konsumenckimi zajmującymi się tematyką śor.

Jak wyjaśnił Inspektor „przyczyną braku współpracy była zbyt mała popularność tego tematu i organizacje ekologiczne / konsumenckie nie były zainteresowane współpracą”.

(akta kontroli str.270)

4.3. W okresie objętym kontrolą nie prowadzono działań promocyjnych, edukacyjnych i informacyjnych w zakresie związanym ze śor.

Jak podał Inspektor „nie prowadziliśmy takich działań promocyjnych gdyż nie należało to do działań PSSE”.

(akta kontroli str.270)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Stacja inicjowała, organizowała, prowadziła i nadzorowała działalność oświatowo-zdrowotną w celu ukształtowania odpowiednich postaw i zachowań, jednakże nie dotyczyły one działań promocyjnych, edukacyjnych i informacyjnych dotyczących bezpieczeństwa i jakości żywności w zakresie środków ochrony roślin. Stacja nie współpracowała z organizacjami ekologicznymi/konsumenckimi zajmującymi się tematyką środków ochrony roślin.

IV. Uwagi i wnioski

W związku z niestwierdzeniem nieprawidłowości Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag ani wniosków.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Katowicach. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Katowice, dnia 29 maja 2019 r.

Kontroler

Jerzy Piasecki

Gł. specjalista kontroli państwowej

Najwyższa Izba Kontroli

Delegatura w Katowicach